

Přestože recenzovaná kniha přináší značné množství informací o systematické obnově značného množství slovenských hradů, samozřejmě neumožňuje komplexní pohled na složitou problematiku této pozoruhodné akce, a tudíž ani vynášení žádných kategorických soudů. Nemůže být však sporu o tom, že zainteresování širší veřejnosti s vhodně zvoleným systémem státní podpory může vést k pozoruhodným výsledkům, pokud jsou ovšem tyto aktivity náležitě regulovány podle zásad moderní památkové péče. Pozoruhodným jevem je převažující velmi dobrá řemeslná kvalita doplňovaného zdiva, na druhé straně může vyvolávat určité obavy rozsah jak vyklížené suti, tak

až nadměrné dozdivání některých konstrukcí a zejména pak pokusy o přizpůsobování torzálních architektur pochybným provozním požadavkům a s tím souvisejícími novotvary v jejich stavebním organismu. Je ovšem třeba připomenout, že státní památková péče na Slovensku má v zákoně č. 49/2002 Z.z., o ochrane památkového fondu velice účinné nástroje, jak tyto aktivity žádoucím způsobem usměrňovat. Je proto tak trochu s podivem, že mezi příspěvky v druhé části publikace chybí celkový pohled na tuto problematiku ze strany Pamiátkového úradu Slovenské republiky, přestože jeho generální ředitelka byla jedním z recenzentů publikace.

JIŘÍ VARHANÍK

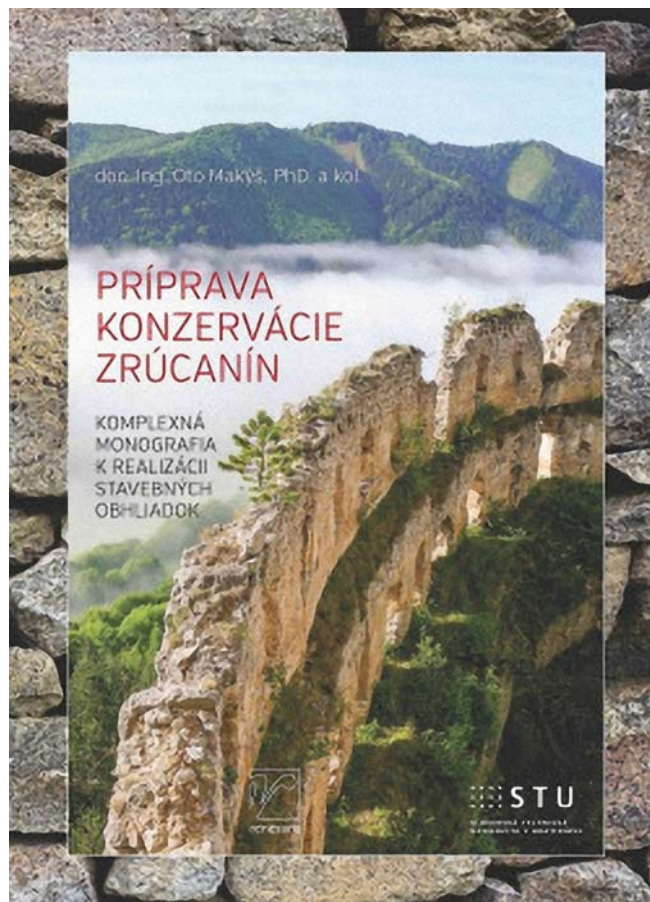
DOC. ING. OTO MAKÝŠ, PHD. A KOL.: PRÍPRAVA KONZERVÁCIE ZRÚCANÍN KOMPLEXNÁ MONOGRAFIA K REALIZÁCIÍ STAVEBNÝCH OBHLIADOK

Pezinok 2015, 128 stran, četná vyobrazení

Ve Slovenské republice již delší dobu probíhá rozsáhlá akce obnovy a konzervace hradních zřícenin, která právem vzbuzuje zájem naší odborné veřejnosti, stejně jako řady laických zájemců o tuto problematiku. Souhrnných informací o průběhu a hlavně výsledcích těchto prací je však k dispozici velice málo.¹⁾

Recenzovaná publikace představuje významný krok, směřující ke kvalifikované a zároveň operativní přípravě těchto aktivit. V souvislosti se záměrem konzervace zřícenin byla zpracována v Centru vědecko-technických informací v Bratislavě metodika jejich pasportizace již v roce 2010. Cílem metodiky bylo formou těchto pasportů postihnout především stavebně technický stav zřízení a vytvořit touto formou elementární podklady pro rozhodování příslušných orgánů památkové péče o obnově, které dosavadní odborná literatura neobsahovala. Takovéto pasporty zásadně neměly nahrazovat stavebněhistorický průzkum či jiné specializované průzkumy a nebylo jejich cílem řešit datování nebo vývojové zařazování jednotlivých konstrukcí, ale měly pouze mapovat stávající dochovaný stav zřícenin. Jejich záchrana předpokládala provádění stavebních prací jen v rozsahu nezbytného statického zajištění a konzervace existujících konstrukcí, zvláště těch, které byly nejvíce ohroženy samovolnou destrukcí. Nemělo tedy jít o podklad k rozsáhlejší rekonstrukci, či obnově. Kromě toho se od zpracovaných pasportů očekávalo další využití, a to jak ze strany orgánů památkové péče, projektanty při zpracování projektové dokumentace, zpracovateli průzkumů o mezitím zaniklých konstrukcích, dále při posuzování projektů pro udělení grantů, jakož i pro potřeby dalších subjektů.

1) Této problematice byly věnovány následující podrobné referáty v rámci 42. odborně-metodického dne Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Brně, který se konal 24. října 2019: Mgr. M. Šimkovic, K metodologickým otázkám současné obnovy hradních zřícenin na Slovensku; Ing. arch. M. Bóna, PhD., Pamiátkový výzkum torzálné architektúry na Slovensku a jeho prepojenie s památkovou obnovou; Ing. M. Matejka, Riešenie technologických súčasnej obnovy torzálné architektúry na Slovensku. Obnova se týká celkem 46 objektů.

Po pěti letech bylo možné uvedenou metodiku shrnout zkušenosti získané z její aplikace, původní materiál aktualizovat a publikovat v knižní podobě.

První kapitola nazvaná Charakteristika pasportizace rozlišuje dvě kvalitativní úrovně – předběžný a podrobný průzkum. Zatímco předběžný průzkum spočívající v jednoduché prohlídce mapuje celek zřízení a všimá si nejvíce ohrožených detailů, v druhém stupni podrobný průzkum mapuje celou zříceninu pro potřeby detailního

usměrňování stavební činnosti, jako podklad pro projektové a jiné expertní činnosti a též pro potřeby archivování. Proto se předpokládá jeho úprava v knižní vazbě s přílohou CD s úplnou fotografickou dokumentací včetně té, kterou neobsahovala tištěná verze, a evidence v systému ISBN.

Druhá kapitola stanoví rozsah pasportizace. Strukturu pasportu tvoří shrnutí průzkumu, popis areálu, popis konstrukcí, soupis havarijních poruch a doporučení pro záchranu a konzervaci zříceniny. Fotodokumentace, grafické či jiné přílohy mohou být v příloze nebo součástí jednotlivých kapitol. Je zdůrazněna potřeba co nejdříve zpracovat pasport na úrovni jednoduché prohlídky pro přípravu nejnaléhavějších záchranných prací, zatímco podrobný průzkum může být realizován později. Dále je vyjádřen předpoklad, že plošné zpracování pasportů umožní zmapovat stav sledovaných objektů na krajské, případně až celostátní úrovni a na základě vyhodnocení takto získaných informací bude možné přijímat potřebná opatření.

Třetí kapitola je věnována přípravě pasportizace. Základním předpokladem je samozřejmě půdorysné schéma zříceniny, přičemž není nezbytné používat přesné a podrobné zaměření, pokud není k dispozici. Pozornost je věnována také archivní rešerši, jejímž cílem by mělo být především dohledání zejména výsledků již dříve provedených průzkumných a výzkumných prací, plánů a fotodokumentace, aby mohlo být dosaženo porovnání současného stavu zříceniny se stavem zachyceným ve starších pramenech. Jako nepodstatné jsou z hlediska pořizování pasportu úvahy o datování jednotlivých částí objektu či někdejší majetkoprávní vztahy; důraz je kladen hlavně na rychlost, aby bylo možné předejít ztrátám autentické hmoty památky. Dále je věnována pozornost systému identifikace jednotlivých částí zříceniny, které je doporučeno neoznačovat tradičním způsobem podle světových stran, ale kódem, který se používá jak v textové části, tak grafických výstupech, jakož věcně správné terminologii při popisování jednotlivých konstrukcí.

Nejobtímnější čtvrtá kapitola obsahuje praktická doporučení pro vyhotovení pasportu podle jednotlivých okruhů témat, která by měl řešit. Strukturu pasportu se doporučuje členit do pěti základních (shrnutí průzkumu, popis areálu, popis konstrukcí, soupis havarijních poruch, doporučení pro záchranu a konzervaci zříceniny) a tří doplňkových kapitol (fotodokumentace, grafické a jiné přílohy). Další doporučení se týkají zatřídění poruch a způsobu provádění dokumentace.

Zvláštní důraz je kladen na publikování a uložení výstupů, jemuž je věnována krátká kapitola 5. Zcela samozřejmě se předpokládá přístup ke zpracovaným pasportům zájemcům z řad nejširší veřejnosti, což je garantováno distribucí povinných výtisků elaborátů do příslušných knihoven.²⁾

Podobně stručné jsou kapitoly 6 a 7, věnované zpracování a využití pasportů a závěr. Opětovně je zde zdůraz-

něna potřeba okamžité a bezplatné dostupnosti pasportů všem zájemcům. Dále je připomenut dotační program Ministerstva kultury SR „Obnovme si svoj dom“, jehož podprogram „1.4 Obnova a konzervácia torzálnnej architektúry“ je zaměřen právě na zde sledovanou problematiku.

Kapitola 8 je označena jako přílohy a nejprve mapuje vývoj zájmu o zříceniny, dále pak shrnuje problematiku vhodných a nevhodných způsobů zabezpečování zřícenin. Stať 8.3 je věnována nálezům zachovaných původních povrchových úprav a poměrně velký prostor je věnován ve statí 8.4 terminologii (s. 83–99). Jako kapitola 9. je uveden poměrně stručný seznam doporučené literatury.

Jako poněkud nadbytečná se jeví kratičká kapitola 10 – ilustrační schémata hradů (s. 107–110); jde plány pěti hradů (Beckov, Biely Kameň, Branč, Čabraď a Čachtice), převzatých z obecně známé syntetické práce o slovenských hradech³⁾, přičemž legenda ke stavebním fázím je připojena pouze u prvního z analyticky vyhodnocených půdorysů.

Velice přínosná je naproti tomu následující kapitola 11 Příklady zpracovaných pasportů (s. 111–127), kde je otištěna část pasportu hradu Šášov, zpracovaná V. Kohútem v roce 2014, týkající se severního paláce. Kromě zasvěceného textu materiál obsahuje nezbytný situační plán, početnou fotodokumentaci s instruktivními zákresy, půdorys objektu se zákresem orientace použitých fotografií, zaměření pohledu z exteriéru a interiéru s označením všech otvorů, tabulku se stručnými popisy poruch, odkazem na příslušné fotografie a doporučený způsob opravy. Následují pak všeobecné zásady pro navržené práce statického zabezpečení, věnující se zejména složení a vlastností vhodné malty, pokyny pro hloubkové spárování, stručná poznámka pro obnovu korun kamenného zdiva a zabezpečení jejich dlouhodobé ochrany zadrnováním s upozorněním na vhodné druhy rostlin. Ukázka končí doporučeními pro záchranu a konzervaci zříceniny ve výhledu do 2 let (neodkladné zásahy), 2–10 let (nevyhnutelné zásahy) a 10–32 let (další zásahy).

V poslední kapitole 12 jsou stručně představeni členové autorského kolektivu. Kromě hlavního autora to jsou Mgr. M. Hřčka, Ing. V. Kohút, Ing. J. Závacký EUR ING a Ing. arch I. Staník.

Publikaci provází velké množství fotografií, názorně zachycující různé druhy poruch historických konstrukcí, případně konkrétní opatření k jejich eliminaci. Řada z nich je věnována nepříznivým důsledkům použití nevhodné cementové malty. Bohužel u většiny těchto snímků není identifikována lokalita, odkud pocházejí. Určitý nedostatkem je také velice omezený náklad publikace, pouhých 150 výtisků.

Nemůže být pochyb, že akce vedoucí k obdobnému zmapování stavu zřícenin v českých zemích, realizovaná v celostátním měřítku, by mohla účinným způsobem přispět k záchraně a konzervaci této významné, ale mnohdy neprávem opomíjené části kulturního dědictví.

JIŘÍ VARHANÍK

2) S tímto pozitivním přístupem ostře kontrastuje objektivně neobhájitelný záměr prohlásit jakékoli elaboráty z průzkumů za neveřejné, obsažené v neúspěšném návrhu zákona o ochraně památkového fondu z roku 2018 a dále prosazovaný v další legislativní aktivitě Ministerstva kultury České republiky.

3) M. Bóna – M. Plaček, Encyklopédia slovenských hradov. Bratislava 2007.